

"Actore non probante reus absolvitur"
(Ako tužilac ne dokaže istinitost svojih tvrdnji, tuženi se oslobađa)¹

UVOD

U ovom radu koji nosi naziv "Uloga tužioca u istrazi" kao diplomskom radu prikazaćemo prava i dužnosti tužilaštava kao javne funkcije odnosno tužioca kao nosica te funkcije koje mu je u obavezu stavio zakonodavac, da bi se ispunila jedna od osnovnih funkcija države a to je zaštita sigurnosti ljudi najčešće kroz otkrivanje, gonjenje i pravno postupanje sa onim koju tu istu sigurnost narušavaju i tako jačaju onu stranu države kao jedinom autoritetu koji ima pravo represije nad licima i postupcima koja remete i iskaču iz onih društveno prihvatljivih oblika ponašanja koja važe u državnim zajednicama. Kolika je uloga tužioca u ovoj ulozi države i koliko je njegovo mjesto značajno u krivičnom postupku, biće jasnije kada objasnimo njegovu ulogu u istrazi u ovom radu iako se radi o jednoj fazi biće nam jasniji i značaj njegovog djelovanja u ostalim fazama.²

Kao rezultat reformi krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu BiH), zakonska rješenja o krivičnom postupku iz 2003. godine, a što su preuzeli i noviji Zakoni o krivičnim postupcima u BiH, donijela su bitne izmjene vezane za ulogu tužioca u prethodnom postupku, u odnosu na prethodna rješenja. Težište reforme krivičnog procesnog prava u BiH bilo je, između ostalog, i na području prethodnog postupka, tako da zakoni o krivičnom postupku u BiH donose i novu koncepciju prethodnog postupka (zakonski izraz: istraga). Takođe, novi krivični postupak sublimirao je raniji prekrivični postupak i prethodni krivični postupak u jednu jedinstvenu istragu, koju sprovodi, kojom rukovodi i koju nadzire tužilac, kao izvorni nosilac istražnih ovlašćenja. Ova sublimacija ima jedan izuzetan značaj jer tužiocu omogućava da od samog otkrivanja krivičnog djela usmjerava istražni postupak u smjeru koji će mu omogućiti efikasno iznošenje predmeta pred sud, odnosno podizanje i zastupanje optužnice na glavnom pretresu. U vezi s tim, ovakvo sublimiranje ranijeg prekrivičnog i krivičnog postupka omogućava tužiocu da od samog početka istrage obezbijedi zakonitost pribavljanja dokaza, odnosno formalnu ispravnost pribavljenih dokaza³. Prethodni postupak predstavlja prvi procesni stadij u okviru (redovnog) krivičnog postupka. On se završava stavljanjem osumnjičenog pod optužbu. Cilj ovih promjena može se predstaviti kao:

- efikasnija borba protiv rastuće korupcije i organizovanog kriminala,
- ugrađivanje novih metoda u borbi protiv složenih oblika suvremenog kriminaliteta,
- potpuno usklađivanje domaćega krivičnog procesnog zakonodavstva sa međunarodnim pravom o ljudskim pravima,
- zaštita prava i sloboda čovjeka.

¹ Latinska izreka, nastala za vrijeme procvata pravne misli u Rimskom carstvu

² N. Halilagić, S. Hasanspahić, Mjesto u uloga tužioca u prethodnom postupku prema ZKP BiH, Časopis Pravna Misao, Sarajevo 2011, strana 83-105.

³ V. Antičić, D. Mitrović, Posebne istražne radnje, Modul 1, VSTV BiH, Sarajevo februar 2012. godine

Zakoni o krivičnom postupku u BiH napuštaju koncept istražnog sudije, što je bio slučaj u prethodnom društvenom političkom sistemu u kom smo živjeli do početka devedesetih godina, te vođenje istrage u potpunosti povjerava tužiocu kao državnom organu. Prihvatajući savremena stajališta, učinjen je radikalna zaokret prema onim pravnim sistemima koji su napustili koncept istražnog sudije, tako da je provođenje istrage u cijelosti u nadležnosti tužioca, koji ima mogućnost i da određena ovlaštenja u istražnom postupku prenese na ovlaštenja službena lica koja, u tom slučaju, djeluju pod njegovim nadzorom i rukovođenjem.

Drugim riječima, raniji pretkrivični i prethodni postupak sublimiran je u jedinstvenu istragu koju provodi, kojom rukovodi ili koju nadzire tužilac kao izvorni nosilac istražnih ovlaštenja, na taj način da on ima pravo i dužnost poduzimanja svih radnji i mjera na prikupljanju dokaza i pronalaženju počinitelja krivičnog djela, zatim pokretanja i provođenja istrage, davanja imuniteta svjedocima, predlaganja izdavanja kaznenog naloga, podizanja i zastupanja optužnice pred sudom, podnošenja pravnih lijekova, te obavljanja i drugih dužnosti propisanih zakonom. Ovim je tužiocu omogućeno da svestrano rasvjetljava i utvrđuje sve činjenice i okolnosti, od samog otkrivanja krivičnog djela i tokom cijelog istražnog postupka, pribavljanjem dokaza za zakonit način u cilju donošenja konačne odluke, podizanjem i zastupanjem optužnice na glavnom pretresu pred sudom ili naredbe o obustavi istrage. Ova uloga tužioca posebno treba da dođe do izražaja kod složenih istraga, bilo da se radi o istragama složenih i teških krivičnih djela, bilo da se radi o istragama koje zahtijevaju angažman ovlaštenih službenih osoba iz više različitih službi za sprovođenje zakona. U ovakvim slučajevima, tužilac osim što sprovodi istragu i nadzor nad radom ovlaštenih službenih osoba, sa različitih nivoa organizacije i različitih službi za sprovođenje zakona. Na ovaj način zakonska rješenja u ovoj oblasti su se približila savremenim krivičnim postupcima za koje je karakteristična podjela osnovnih krivičnoprocesnih funkcija. U savremenim krivičnim postupcima, kao ovlašteni tužilac može se pojaviti javni, odnosno državni tužilac, supsidijarni tužilac (ili oštećeni kao tužilac) i privatni tužilac. Prema pozitivnom procesnom pravu u BiH, zakonodavac ne pravi kompromis između sistema isključivog gonjenja po službenoj dužnosti i sistema krivičnog gonjenja na privatnu inicijativu oštećenog ili neke druge osobe. Prema našem pravu, funkcija krivičnog gonjenja povjerena je samo javnom, odnosno državnom tužiocu. Ovaj princip je posljedica rješenja u materijalnom krivičnom pravu koje poznaje samo krivična djela koja se gone po službenoj dužnosti. Također, naše zakonodavstvo ne poznaje ustanovu oštećenog kao tužioca i supsidijarnog tužioca koji bi imao pravo na funkciju krivičnog gonjenja, u slučaju odustajanja nadležnog tužioca u slučaju krivičnog gonjenja⁴.

Krivično zakonodavstvo Republike Srpske za pojedina krivična djela (kao što su: povreda tajnosti pisma i drugih pošiljki, neovlašćeno otkrivanje profesionalne tajne, utaja, oduzimanje tuđe stvari, prevara, oštećenje tuđe stvari i još nek krivična djela)⁵ odnosno za gonjenje po nekim krivičnim djelima potrebno je da tužilac prethodno pribavi odobrenje nadležnog državnog organa, tako da tužilac ne može pokrenuti odnosno nastaviti istragu bez podnesenog dokaza da je nophodno odobrenje od strane državnog organa dato. U onom slučaju kada prijedlog za gonjenje podnosi oštećeni u krivičnoj stvari, on taj predlog mora podnijeti tužiocu koji je nadležan u toj stvari i to u roku koji je tri mjeseca od dana kada je oštećeni koji podnosi prijedlog saznao za krivično djelo ali i učinioca krivičnog djela⁶.

⁴ N. Halilagić, S. Hasanspahić, Mjesto u uloga tužioca u prethodnom postupku prema ZKP BiH, Časopis Pravna Misao, Sarajevo 2011, strana 83-105.

⁵ Krivični zakon Republike Srpske, članovi 172-397; Sl. Glasnik RS br. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10 i 01/12

⁶ Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske, član 213 stav 1 i 2; Sl. Glasnik RS br 53/12